

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/40920,ul-1-Batalionu-Platerowek.html>
01.04.2026, 09:14

ul. 1 Batalionu Platerówek

*W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa powyższa **powinna zostać zmieniona** jako wypełniająca normę art. 1 Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. RP z 2016 r. poz. 744).*

Batalion Platerówek – potoczna nazwa 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater, pododdziału piechoty wchodzącego w skład militarnych jednostek organizacyjnych, tworzonych przez władze Związku Sowieckiego wbrew władzom państwowym Rzeczypospolitej Polskiej, przy bezprawnym wykorzystaniu obywateli RP.

1 Samodzielny Batalion Kobiety został powołany przez władze sowieckie w Sielcach nad Oką 19 sierpnia 1943 r. – niemal dwa miesiące po zerwaniu przez ZSRS stosunków międzypaństwowych z Rzeczpospolitą Polską. Według oświadczenia rządu RP z 13 maja 1943 r. na temat samowolnego organizowania w ZSRS jednostek wojskowych złożonych z obywateli RP „decyzja Rządu Sowieckiego musi być uważana przez Rząd Polski jako cios w suwerenne prawa państwa polskiego, które wyłącznie ma prawo dysponowania życiem swoich obywateli w szeregach Armii Narodowej.” Oprócz militarnych działań przeciwko Niemcom władze sowieckie wykorzystywały utworzone przy Armii Czerwonej jednostki również do realizacji celów politycznych, wymierzonych polską racją stanu.

W październiku 1943 r. 1 Kompania Fizylierek została użyta w ramach 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki w bitwie pod Lenino, choć generalnie zarówno wtedy, jak i w późniejszym okresie oddziały kobiece były wykorzystywane przede wszystkim do funkcji wartowniczych i porządkowych (ochrona obiektów przemysłowych, magazynów itp.) w stolicy oraz w Sulejówku, Pilawie i Otwocku. Batalion został rozformowany jesienią 1945 r.

Należy odróżnić upamiętnienie tworzonej przez ZSRR jednostki od upamiętnienia propagandowo wykorzystanej postaci polskiej bohaterki narodowej Emilii Plater oraz samych kobiet-żołnierzy, które znalazły się w szeregach tej jednostki. Władze Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie konsekwentnie oddzialały polityczny wymiar wykorzystania polskich obywateli w jednostkach tworzonych na polecenie Stalina, od – podkreślanego wielokrotnie – zrozumienia dla losu szeregowych żołnierzy, którzy w ich szeregach się znaleźli.

Stąd czym innym jest upamiętnienie losu żołnierzy, którzy w różnych okolicznościach znaleźli się w tych oddziałach. Wielu z nich przeszło przez łagry i miejsca zesłania w odległych republikach ZSRS. Uwolnieni na podstawie układu Sikorski-Majski, nie zawsze byli w stanie dotrzeć do miejsc formowania jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w ZSRR pod dowództwem gen. W. Andersa. Części z nich władze sowieckie to

uniemożliwiły poprzez zablokowanie dalszej rekrutacji do Wojska Polskiego. W ten sposób dla wielu Polaków na powrót została zamknięta droga do opuszczenia ZSRS.

Kiedy w 1943 r. władze sowieckie przystąpiły do budowy nowych jednostek pod polskimi nazwami przy Armii Czerwonej, wielu Polaków widziało w tym szansę na wydostanie się z ZSRS i powrót do Ojczyzny. Dla wielu spośród nich przynależność nawet do takich jednostek, z obowiązującym językiem polskim i występujących częściowo pod polskimi znakami narodowymi, była też szansą na uniknięcie wcielenia wprost do jednostek Armii Czerwonej. Rekruci byli tam kierowani przez sowieckie tzw. wojenkomaty albo też zgłaszali się ochotniczo. Cześć była przydzielona z szeregów Armii Czerwonej, do której trafili wcześniej na zasadzie przymusowego poboru.

Uosobieniem tragicznego losu niektórych kobiet-żołnierzy z 1 Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater jest postać Anieli Krzywoń. Jej ojciec był żołnierzem Legionów Polskich i wojny obronnej 1939 r. Była deportowana wraz z rodziną w 1940 w głąb Związku Sowieckiego. W 1943 r. jako szeregową żołnierkę batalionu zginęła w bitwie pod Lenino. Następnie jej odpowiednio zmodyfikowany życiorys cynicznie był wykorzystywany w propagandowych działaniach Związku Sowieckiego i środowisk komunistycznych.

Udział w działaniach zbrojnych przeciw Niemcom był zgodny z oczekiwaniami większości zwykłych żołnierzy. Natomiast na oblicze polityczne tych jednostek, na kształt prowadzonej przez aparat polityczno-wychowawczy indoktrynacji, w końcu na sposób wykorzystania ich walk z Niemcami w propagandzie komunistów i w polityce międzynarodowej Związku Sowieckiego – jako zwyczajni żołnierze nie mieli wpływu.

W związku z powyższym, gdyby władzom miejskim zależało na upamiętnieniu – w formie nazwy ulicy – kobiet służących w tym batalionie, należy przyjąć nową uchwałę, zmieniającą tę nazwę tak, aby upamiętniała los Polek, które w jego szeregach się znalazły, a nie utworzony przez Związek Sowiecki związek operacyjny.

(BBŁdz, MKKr)